

● حسین مطیعی امین

واقعه یازدهم سپتامبر و توجه روزافزون جهان غرب به اسلام و چالش‌های سیاسی و نظامی میان دو ایدئولوژی اسلام و مسیحیت، مهم‌ترین اخبار روز است. پژوهشگران سیاسی، اجتماعی، دینی و حتی قاطبه مردم غرب در صدد شناخت دوباره و شاید واقعی اسلام برآمده‌اند و به اذعان خودشان دریافته‌اند که از اسلام و فرهنگ و سنت‌های آن چیزی نمی‌دانند. واقعه یازدهم سپتامبر به عناد و ستیزه‌نویسی به اسلام انجامید و حوادث نظامی به تعاقب آن رخ داد اما کم‌کم غربیان با احتیاط بیشتری با وقایع روبه‌رو شدند. پرسش‌های مهمی درباره اسلام در اذهان اروپاییان مسیحی شکل گرفت و پژوهشگران در صدد پاسخ به آن پرسش‌ها برآمدند. روزنامه‌ها و مجلات و کتاب‌های انتشار یافته سعی در شناخت فرهنگ اسلامی داشتند. کار با کینه‌ورزی و عناد و یک‌جانبه‌نگری به جایی نرسید. اسلام پژوهی با دیدگاه جامعه‌شناسانه و تاریخی به مسائل اسلام پرداخت. دیدگاهی که تا آن زمان کمتر مورد توجه بود مگر در برخی از بررسی‌ها درباره مسلمانان اروپا.

کتاب جنگ بی‌پایان با این دیدگاه به مسئله مسلمانان و احزاب سیاسی اسلامی می‌پردازد و شاید اقبال عمومی نسبت به مسائل اسلامی را بتوان از تجدید چاپ‌های مکرر این کتاب دریافت. این کتاب در سال ۲۰۰۲ به چاپ رسید و در همان سال سه بار تجدید چاپ شد. نویسنده آن دیلیپ هیرو متخصص خاورمیانه، اسلام، آسیای مرکزی و آسیای جنوبی است که بیش از بیست عنوان کتاب در این موضوع نوشته است، مانند: همسایگان، نه دوستان: عراق و ایران بعد از جنگ خلیج (راتلج، ۲۰۰۱) تقسیم سرزمین موعود: داستانی از اسرائیل و فلسطینیان،^۲ (۱۹۹۹)، فرهنگ لغات خاورمیانه^۱ (۱۹۹۶)، خاورمیانه^۳ (۱۹۹۶)، مابین مارکس و محمد (ص): صورت تغییر یافته آسیای مرکزی^۴ (۱۹۹۵).

هیرو معتقد است که برای شناخت واقعه یازدهم سپتامبر و دریافت ایدئولوژی بنیادگرای اسلامی باید از مطالعه احزاب سیاسی مصر و دولت بنیادگرای عربستان سعودی آغاز کرد؛ به عبارت دیگر ریشه تروریسم اسلامی پایه در مصر و عربستان دارد و عامل اصلی آن جنگ و صلح اعراب و اسرائیل است. «تروریسم اسلامی در خاورمیانه را می‌توان در دوره ریاست جمهوری انور سادات در مصر پی گرفت که

جنگ بی‌پایان

- جنگ بی‌پایان (ظهور تروریسم اسلامگرای و پاسخ جهانی)*
- دیلیپ هیرو
- راتلج، چاپ اول ۲۰۰۲، تجدید چاپ ۲۰۰۳

- War without End (The Rise of Islamist terrorism and global response)
- Dilip Hiro
- Routledge, print 2002, Reprint 2003

که خود را به کشتن می‌دهند شهید محسوب نمی‌شوند، بلکه خودکشی کرده‌اند و خودکشی در اسلام حرام است. یا زمانی که الازهر فتوا داد که اعمال بن لادن و گروه او غیر اسلامی است، بن لادن در پاسخ گفت که فتوای آنان برای من هیچ ارزشی ندارد و وظیفه ما جهاد و احیای موازین اسلامی است.

به اعتقاد نویسنده، احیاگری و اصلاحات در ذات تاریخ اسلام نهفته است و ظهور این دو کاملاً به شرایط و فضای موجود اجتماعی بستگی دارد. ایمان در اسلام برخاسته از قرآن و سیره حضرت رسول (ص) است که از احادیث و روایات استنباط می‌شود، این استنباط شریعت را شکل می‌دهد. شریعتی که تمام اشکال زندگی انسان را در بر می‌گیرد و بین دو جریان تقلید و اجتهاد سیال است و هیچگاه از موازین قرآن فراتر نمی‌رود. اصلاحات بنیادگرایی نیز به معنای بازگشت دوباره به شریعت است و کشورهای اسلامی معتقدند که وظیفه خطیری نسبت به گسترش همه جانبه ایمان دارند. نزاع و کشمکش که رخ می‌دهد نشان از پویایی اسلام است که پیوسته بین پیام مطلق قرآن و بی‌نظمی موجود در جهان واقع و بین معتقدان به شریعت و زندگی تباه و اسفبار واقعی سیال است. وقتی اکبر پادشاه مغول در سده شانزدهم اندیشه التقاطی دین الهی را توسط جنبه‌های عام صوفیانه پی‌ریخت، فرقه‌های متشروع در برابر وی و آیین او به پا خاستند. به تعاقب این اعتراض، فرقه‌های جهادگرا در شبه قاره هند به ظهور رسیدند. زمانی که مسلمانان با اندیشه‌های سکولاریسم غربی و نفوذ آن درگیر شدند. سید جمال‌الدین اسدآبادی سعی داشت مصائب پیش آمده را با نهضت اصلاحاتی پان - اسلامی و جهاد با بریتانیا و روسیه حل و فصل نماید. وی معتقد بود که با ساز و کار پارلمانی و شناخت علوم و تکنولوژی باید جهاد کرد و شاگرد وی محمد عبده مفهوم شورا و اجماع را مطرح کرد و سرانجام رشید رضا قانون دولت اسلامی را مطرح ساخت، قانونی که فقط مجتهد می‌توانست قانون مدنی و شریعت اسلامی را به هم گره بزند. حسن البنا با متدسید جمال و عبده حزب سیاسی اخوان المسلمین را با شعار قرآن، محمد (ص)، خدا بنیاد گذاشت. این حزب سیاسی در مصر و در نهضت مصطفی کمال آتاتورک تأثیر به‌سزایی داشت. اما افکار اخوان المسلمین با اندیشه‌های حکومت اسلامی ایران متفاوت بود.

رویاری عرب با اسرائیل موجب آن بود. هسته مرکزی تروریسم در نسل بعدی در روابط اسرائیل با فلسطین شکل گرفت» (ص ۴۲۲). وی معتقد است که حمایت‌های امریکا از احزاب سیاسی جهادگرای اسلامی و تعالیم نظامی سیاسی آنان توسط «سیا» اهرم فشاری بر ضد حکومت شوروی بود. واشنگتن برای مقابله با اتحاد جماهیر شوروی از گروه‌های بنیادگرای سنتی در افغانستان حمایت می‌کرد و ریاض و اسلام‌آباد نیز همراه وی بودند. در دهه ۱۹۸۰ سرویس‌های اطلاعاتی پاکستان به طور محرمانه افراد حزب الجهاد را با همکاری «سیا» در دو بخش نظامی و سیاسی، با تأکید بر اسلام و ملی‌گرایی و مستقیماً بر ضد شوروی تحت آموزش گرفتند. این عمل در سال ۱۹۹۱ شوروی را تحت فشار قرار داد. در زمان جنگ سرد، امریکا با گروه‌های مذهبی اسلامی و مسیحی جنگ خود را با کمونیسم آغاز کرده بود، تا جایی که با همکاری پاپ در سال ۱۹۴۷ کمونیست در ایتالیا کاملاً شکست خورد. در جهان اسلام نیز عربستان سعودی با همکاری آمریکا نهضت ضد کمونیسم را پی گرفت (ص ۴۰۰).

از مطالب کتاب برمی‌آید که پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و قدرت گرفتن احزاب تروریستی اسلامی و اندیشه رویاری با غرب و مظاهر ضد اسلامی غربی و طرح اندیشه جهانی شدن، بنیادگرایی اسلامی خطر بزرگی برای غرب محسوب می‌شود. واقعه یازدهم سپتامبر نقطه عطف و محل تجلی اندیشه جنگ با غرب تلقی شد. ایالات متحده با حمله به تروریسم سه مفهوم را عرضه کرد. اول دفاع، دوم حفظ حکومت و شاید مسیحیت، سوم اجرای عدالت در موضوع دموکراسی. نویسنده معتقد است که بر اساس تعالیم اسلامی، جهاد زمانی است که مسلمانان مقابل کافران قرار گیرند اما جهادگرایان افغانی دایره اندیشه جهاد را به غیر مسلمان بودن، و غیر افغانی بودن کوچک کردند. و پیکان جهاد را به سمت همه مظاهر غرب گرفتند تا آنجا که رئیس جمهور امریکا گفت: «جهاد بن لادن در حقیقت جنگ با همه تمدن بشری و همه ملیت‌هاست» (ص ۴۱۷). این سخن را دیگر رهبران اروپایی نیز پذیرفتند و تأکید داشتند که عقیده بن لادن برخاسته از اسلام نیست. کشورهای مسلمان نیز در مقابل اعتقاد بن لادن موضع مشابهی گرفتند. برای مثال عربستان درباره حملات انتحاری فتوا داد کسانی

شاخه‌های جهادگرا از اخوان المسلمین منشعب شدند و هنگامی که حسنی مبارک رئیس‌جمهور مصر توانست مسئله نظامی‌گری اسلامگرایان را در داخل کشور خود تا حدودی حل کند، این فرق در خارج از آن مرز و بوم به فعالیت پرداختند و القاعده نیز یکی از این فرق است.

از سوی دیگر، حوادث عربستان سعودی قرار داشت که با سرمایه‌نفتی و سیل کارگران مسلمان به آنجا، فضای خوبی برای رشد احزاب سیاسی قلمداد می‌شد. ایران با وجود حکومتی شیعه و دگراندیشی در فضای جهان اسلام فضای مناسبی برای احزاب بنیادگرای جهادگرا نبود.

با حضور سربازان امریکایی در جنگ خلیج (۱۹۹۱) واکنش‌های طبیعی بن‌لادن آغاز شد تا آن‌که طبقه مرفه اقتصادی عربستان سعودی به امریکا اعتراض کردند. رژیم عربستان از امریکا کمک نظامی خواست تا هم از بعد داخلی و هم از بعد خارجی به آنان مدد رساند. دموکراسی غربی در عربستان باعث شد که بحث‌های جدی در جامعه عربستان ایجاد گردد و احزاب سیاسی جایگاه متفاوتی از رژیم سعودی اتخاذ کنند، به طوری که در واقعه یازدهم سپتامبر از ۱۹ جنگنده حمله کننده به امریکا ۱۵ فروند آن عربستانی بود. بدین ترتیب عربستان سعودی خود یکی از ریشه‌های مسائل تندروی اسلامی شد و بعد از یازدهم سپتامبر روابط ریاض و واشنگتن رو به سردی گذاشت. بنیادگرایی اسلامی در افغانستان هر روز به جدال با سکولار و رژیم‌های سکولاری جهان اسلام پرداختند، تا آنجا که واشنگتن، ریاض و اسلام-آباد در مقابل آنان متحد شدند. بعد از این استنتاج که برخاسته از متن کتاب نویسنده است به جزئیات بحث‌های کتاب می‌پردازیم.

در بخش اول، یعنی اسلام، پیشینه تاریخ اسلام و صدر اسلام در سه فصل بررسی شده است: ظهور اسلام: سنی و شیعه؛ اسلام شریعت‌مدار و تصوف؛ و اسلام در دوره‌های معاصر.

۱ - ظهور اسلام: در این بخش تاریخ ظهور اسلام، شرایط اسلام در سال‌های نخستین آن، زندگی نامه حضرت رسول (ص)، شرایط اجتماعی و حقوق مساوی طلاق بین زن و مرد، حقوق فقهی فردی، حقوق فقهی جمعی، حقوق غیرمسلمانان اهل کتاب، احکام اقتصادی اسلام، آداب عبادی و تأثیر اجتماعی آنها، حج، وفات پیامبر (ص)، انتخاب جانشین حضرت (ع)، انتخاب ابوبکر، انتخاب عمر، وقایع زمان عمر، گوشه‌نشینی علی (ع)، فتوحات عمر، جزیه و مالیات، انتخاب عثمان، خلافت عثمان، شورش‌های زمان وی، خلافت علی (ع) و شورش‌های زمان ایشان، نظر سنیان و شیعیان نسبت به خلیفه، خلافت بعد از معاویه، جنگ حسین (ع) بایزید، شهادت امام حسین (ع)، قیام ابوحنیفه، زیدیه، و قیام یحیی بن زید، سرنگونی امویان، آغاز کار عباسیان، شیعیان امام جعفر صادق (ع) و اسماعیلیه و اثنا عشری و ظهور آل بویه و فاطمیان.

۲. بخش دوم، اسلام شریعت‌مدار و تصوف به مطالب زیر اشاره دارد: ظهور اندیشه نژادی عرب و غیر عرب، تشریح مذاهب چهارگانه و مکاتب فقهی برای حفظ اسلام، مخالفت با دستگاه‌های فقهی و ظهور تصوف، شکل‌گیری حکومت‌های فقهی، اندیشه توسعه اسلام در شرق آسیا و آفریقا در قرن سیزدهم، رویکرد به سمت ایده آل امام علی (ع)، ظهور تصوف و جدی و جذبی، افکار غزالی، ظهور فرقه قادریه، سقوط فاطمیان و آل بویه و افزایش نفوذ صوفیان، ظهور مغولان و افزایش

نویسنده در سه بخش تدوین یافته است: اسلام؛ ایدئولوژی‌های اسلامی و حکومت‌های بنیادگرا؛ و تروریسم اسلامگرایی و پاسخ جهانی.

نویسنده در مقدمه کتاب سه هدف را برای کتاب خود برمی‌شمارد: ۱ - ارائه تاریخ اسلام به منظور بررسی مسائل مصر، عربستان سعودی و افغانستان؛ کشورهای که مرکز تروریسم اسلامگرایی هستند و در اواخر دهه ۱۹۷۰ ظاهر شدند؛ و توضیح و تحلیل پاسخ به پدیده تروریسم توسط امریکا و همه جهان یا به عقیده نویسنده «تا اواخر دهه ۱۹۹۰ قاطبه غربیان معتقد بودند که بنیادگرایی اسلامی با انقلاب ۱۹۷۹ ایران شکل گرفته است. اما در حقیقت قدیمی‌ترین بنیادگرایی

نویسنده در مقدمه کتاب سه هدف را برای کتاب خود برمی‌شمارد: ۱ - ارائه تاریخ اسلام به منظور بررسی مسائل مصر، عربستان سعودی و افغانستان؛ کشورهای که مرکز تروریسم اسلامگرایی هستند و در اواخر دهه ۱۹۷۰ ظاهر شدند؛ و توضیح و تحلیل پاسخ به پدیده تروریسم توسط امریکا و همه جهان یا به عقیده نویسنده «تا اواخر دهه ۱۹۹۰ قاطبه غربیان معتقد بودند که بنیادگرایی اسلامی با انقلاب ۱۹۷۹ ایران شکل گرفته است. اما در حقیقت قدیمی‌ترین بنیادگرایی

نویسنده در مقدمه کتاب سه هدف را برای کتاب خود برمی‌شمارد: ۱ - ارائه تاریخ اسلام به منظور بررسی مسائل مصر، عربستان سعودی و افغانستان؛ کشورهای که مرکز تروریسم اسلامگرایی هستند و در اواخر دهه ۱۹۷۰ ظاهر شدند؛ و توضیح و تحلیل پاسخ به پدیده تروریسم توسط امریکا و همه جهان یا به عقیده نویسنده «تا اواخر دهه ۱۹۹۰ قاطبه غربیان معتقد بودند که بنیادگرایی اسلامی با انقلاب ۱۹۷۹ ایران شکل گرفته است. اما در حقیقت قدیمی‌ترین بنیادگرایی

نویسنده در مقدمه کتاب سه هدف را برای کتاب خود برمی‌شمارد: ۱ - ارائه تاریخ اسلام به منظور بررسی مسائل مصر، عربستان سعودی و افغانستان؛ کشورهای که مرکز تروریسم اسلامگرایی هستند و در اواخر دهه ۱۹۷۰ ظاهر شدند؛ و توضیح و تحلیل پاسخ به پدیده تروریسم توسط امریکا و همه جهان یا به عقیده نویسنده «تا اواخر دهه ۱۹۹۰ قاطبه غربیان معتقد بودند که بنیادگرایی اسلامی با انقلاب ۱۹۷۹ ایران شکل گرفته است. اما در حقیقت قدیمی‌ترین بنیادگرایی

و ترور در لیست اعمال اخوان المسلمین، پیوستن سیدقطب به اخوان المسلمین، جنگ عرب و اسرائیل و نقش اخوان المسلمین، مبارزه جمال عبدالناصر با اخوان المسلمین، مدارا و مصالحه انورسادات با اخوان، مقایسه جنگ اعراب و اسرائیل با جنگ بدر، تشکیل گروه‌های رادیکال مانند التکفیر، الجهاد، ظهور جماعت المسلمین، اقدامات سیاسی جماعت المسلمین، اقدامات ذهبی علیه جماعت المسلمین، تثبیت شریعت اسلامی در قانون حکومتی مصر، محکوم شدن انورسادات به عدول از شریعت اسلامی، بررسی وضعیت اجتماعی دهه هفتاد مصر، مخالفت‌های حزب الدعوه با سادات، ترور سادات توسط گروه‌های اسلامی بنیادگرا به دلیل صلح با اسرائیل، دوره اول رئیس جمهوری مبارک و تأیید حکومت وی از طرف علمای الازهر و تحت فشار قرار دادن اسلامگرایان توسط وی، ایجاد دستگاه‌های امنیتی در دانشگاه‌ها و سطح جامعه، بازگشت کارگران مصری از کشورهای دیگر، ارائه الگوی اقتصاد اسلامی توسط اسلامگرایان، دومین دوره ریاست جمهوری مبارک (۹۳-۱۹۸۷) که این مطالب در آن بررسی شده است: اتحاد برخی احزاب اسلامی با نهضت سیاسی اسلامی افغانستان، ترورهای مردان سیاسی مصر، سقوط شوروی و پیروزی مجاهدان افغانی، خروج مصریان از افغانستان، ضعف مبارک در مقابل اسلامگرایان، بمب گذاری‌های حزب الجهاد در قاهره، حصر

نفوذ صوفیان، سوق صوفیان به مسائل سیاسی، ظهور صفویه، حمایت مملوکان مصر از صوفیان، رویارویی اسلام با هندوئیسم و بت پرستان، ارتباط با هندوئیسم، وقایع اکبر پادشاه مغولی هند، نهضت احمد سرهندی، تعصب اورنگ زیب، اصلاحات شاه ولی الله دهلوی و اولادش، نهضت بریلوی، ظهور ابن تیمیه و طریق سلفی، پاسخ مملوکان مصر به سلفیان، ظهور عبدالوهاب، جهاد در مقابل همه مرتدان، ظهور محمدبن سعود، حمله سعودبن عبدالعزیز به مزار امام حسین (ع) و کشتار اهل کربلا، قدرت گرفتن وهابیه و رواج تعصب ورزی، ضعف عثمانی، نفوذ قدرت‌های غربی.

۳. بخش سوم: اسلام در دوران معاصر به مطالب زیر اشاره دارد: حوادث دوران سقوط عثمانی و تحولات اسلام، حمله روس، فرانسه و بریتانیا، تصرف سرزمین‌های مسلمانان توسط مسیحیان، فعالیت‌های روشنفکران در سرزمین اسلامی، اصلاحات اجتماعی برگرفته از حضور نظامی غرب در قلمرو عثمانی، شورش‌های بلغار، بوسنی، صرب و مونته‌نگرو، محاصره عثمانی توسط روس، نهضت پان اسلامی، تلاش‌های سیدجمال الدین، تاختن سیدجمال به اصلاحات سیداحمد خان، فعالیت‌های سیدجمال در مصر، بصره، ایران و روسیه، اندیشه‌های سیدجمال الدین اسدآبادی، افکار عبده، افکار رشیدرضا، جنگ جهانی اول و اتحاد آلمان با عثمانی. در این فصل مؤلف نگاهی گذرا به تاریخ اسلامی دارد و می‌توان گفت که تقریباً بی‌طرفانه تاریخ را گزارش می‌کند. منابعی که وی در این بخش استفاده کرده است تماماً از منابع لاتین و کتاب‌هایی است که غربیان نوشته‌اند.

بخش دوم، ایدئولوژی اسلامی و حکومت‌های بنیادگرا

این بخش شامل سه فصل است، اخوان المسلمین در مصر و شاخه‌های آن؛ عربستان سعودی؛ قدیم‌ترین حکومت بنیادگرا؛ افغانستان؛ پیروزی بنیادگرایی با پشتوانه آمریکا. در فصل چهارم، یعنی اخوان المسلمین در مصر و شاخه‌های آن، مطالب زیر بررسی شده است: تاریخچه حسن البنا و رهبری رشیدرضا، نفوذ اخوان المسلمین در نهضت کمال‌آتاتورک. نهضت اخوان علیه بریتانیا و صهیونیسم، شاخه‌های منشعب از اخوان المسلمین، تحلیل اندیشه‌های حسن البنا و پیروی وی از سیدجمال الدین، عبده و رشید رضا، مقایسه محمد غزالی [مصری] با اخوان المسلمین، نظامی‌گری

رهبری عربستان در سال ۱۹۸۱، سابوتاژ عربستان علیه ایران، منازعات ایران و عربستان، انزوای ایران و اعمال نفوذ عربستان در افغانستان با همکاری امریکا و پاکستان، اتحاد نفتی عربستان و ایران، هماهنگی ایران و عربستان در مذاکره با شوروی در خصوص ترک سرزمین افغانستان، بحران کویت بعد از ۱۹۹۰، تلاش ملک عبدالله برای ارتباط با ایران، بررسی دیدگاه ایران درباره اسلام مدرن.

در فصل ششم، «افغانستان: پیروزی بنیادگرایی با پشتوانه امریکا»، مطالب زیر را می‌خوانیم:

تاریخ مختصر افغانستان، وضع تحصیلی و اجتماعی، وضع قومیت و مذهب افغانستان، مسئله جهاد و اتفاق علمای افغانی در این باره، تأثیر انقلاب مشروطه ایران در اوضاع افغانستان، اوضاع اجتماعی در دوره امان‌الله، مخالفت با اصلاحات از سوی علما، تأسیس جماعت‌العلماء، اقدامات فضل عمر مجددی، رسمیت فقه حنفی، ترور نادرشاه و سلطنت ظاهرشاه، باز شدن فضای روشنفکری، ادامه فضای روشنفکری در زمان جنگ جهانی دوم، وضعیت دانشگاه‌ها و مدارس، آمدن زنان در عرصه فعالیت‌های اجتماعی و ظاهر شدن زنان بی‌حجاب، اعتراض علما به وضع حجاب زنان، تلاش داود خان برای دولت مستقل پشتو و مناقشه با پاکستان در ۱۹۶۱، تلاش ظاهرشاه برای فرونشاندن تنش میان افغانستان و پاکستان در ۱۹۶۳، اقدام افغانستان برای رسیدن به دموکراسی جدید، رواج اندیشه‌های مودودی و سیدقطب در دانشکده الهیات، تغییر خط مشی بنیادگرایان از مسیر دینی به مسیر سیاسی و برگزیدن برهان‌الدین ربانی، جدال بنیادگرایان و مارکسیست‌ها در دانشگاه کابل و اتهام خانواده سلطنتی به پیوستن به مارکسیسم، تسخیر قدرت توسط داود خان در ۱۹۷۳، شدت گرفتن فعالیت‌های احزاب سیاسی اسلامی و مارکسیستی، ضدیت داودخان با بنیادگرایان اسلامی، منازعه حکمتیار، نیازی و ربانی علیه حکومت داود خان، متواری شدن حکمتیار و ربانی به پاکستان و دستگیری نیازی، همدستی پاکستان با اسلامگرایان رانده شده از افغانستان و تشکیل حزب جماعت اسلامی در راستای جماعت اسلامی مودودی، تاریخچه مودودی، تأثیر ربانی از مودودی، حرکت حکومت افغانستان به سمت مارکسیسم، دوره اول رژیم مارکسیستی از ۱۹۷۸ تا ۱۹۷۹؛ حضور سربازان شوروی در افغانستان و نزاع مارکسیست‌ها با مسلمانان، شروع جنگ مارکسیستی، دوره دوم رژیم مارکسیستی از ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۹ و اتحاد احزاب سیاسی اسلامی با پاکستان، تقسیم‌بندی احزاب از نظر فکری، حزب اتحاد اسلامی به سرپرستی عبدالرسول سیاف پلی میان سعودی، مصر، امریکا و افغانستان، پیوستن احزاب اسلامی دیگر با حزب اتحاد اسلامی و رواج افکار وهابی در افغانستان، حضور بن‌لادن

احزاب سیاسی اسلامی، تلاش حزب جهاد برای کسب قدرت حکومتی. سپس دوره سوم ریاست جمهوری مبارک (۹-۱۹۹۳) بررسی شده و در آن درباره نزع الجهاد برای نابودی دست‌های امریکا و فساد یهود، بیانیه اخوان المسلمین مبنی بر غیراسلامی بودن حکومت، ترور نافرجام حسنی مبارک، دستگیری دو بیست نفر از رهبران اخوان المسلمین، اعتراضات پی در پی گروه‌های اسلامگرا به رژیم مبارک، تحرک نظامی حزب قنات، پیوستن حزب جهاد در سال ۱۹۹۸ به القاعده علیه مسیحیت و یهودیت، تقویت نیروهای بن‌لادن در بلغارستان، آلبانی، بریتانیا، آلمان و هلند سخن رفته است. درباره دوره چهارم ریاست جمهوری حسنی مبارک، از ۱۹۹۹ تا کنون، نیز درباره تقویت بخش اقتصادی جامعه و تسلط مبارک بر اوضاع کشور بحث شده است.

در فصل پنجم، عربستان سعودی قدیم‌ترین حکومت بنیادگرا، مطالب زیر را می‌خوانیم: تاریخچه تأسیس عربستان، نقش وهابیت در حکومت عربستان، تاریخچه وهابیت، اعتقاد وهابیت نزد ملک عبدالعزیز، تصرفات عبدالعزیز، بنیادگرایی اسلامی و حکومت جدید عربستان، درآمدهای گزاف نفتی، بر تخت نشستن فیصل، ایدئولوژی فیصل، قوانین سکولاری در حکومت فیصل، تغییر مذهب حنفی به حنبلی، تحلیل فضای مذهبی حکومت فیصل، مخالفت با حضور خارجی‌ان در زمان عبدالعزیز، اجرای حدود و شرعیات اسلامی در جامعه عربستان، نقش زنان در جامعه عربستان، فهد با نگاه تکنوکرات از خانواده سلطنتی جد می‌شود، اعتراض حکومت اسلامی ایران به ملک فهد، ضرب و شتم زوار ایرانی در مکه، ریشه‌یابی تعصب دینی در عربستان و ظهور فرقه مجددیه، مخالفت مجددیه با عبدالعزیز، دستگیری و کشتن افراد فرقه مجددیه، سرگذشت خانواده بن‌لادن و پرورش وی در دستگاه خانوادگی ملک فیصل، سیاست خارجی اسلامی عربستان سعودی، سیاست مبتنی بر ملی‌گرایی، مناقشه با جمال عبدالناصر بر سر ملیت عرب، تأسیس لیگ جهان اسلام توسط فیصل، تفوق نفتی عربستان بر جهان اسلام، بهبود اوضاع میان عربستان و اواخر حکومت سادات، متحد شدن امریکا با عربستان و افول محبوبیت آن در جهان اسلام، همکاری استخبارات با سیا، نفوذ مالی عربستان در احزاب سیاسی جهان اسلام، رهبری احزاب سیاسی اسلامی از ۱۹۶۹ تا ۱۹۷۹ یعنی اوایل انقلاب ایران، شورش مکه تا بحران ۱۹۹۰ کویت، تضاد ایران و عربستان و بیان آیت‌الله خمینی (ره) مبنی بر اسلام امریکایی و اسلام ناب محمدی، ترغیب صدام توسط عربستان و کویت علیه ایران، قرارداد مخفیانه نفتی صدام با ریاض و کویت و حمله صدام به ایران، تشکیل شورای همکاری GCC به

با تروریسم، گزارش FBI درباره حمله کنندگان به ایالات متحده، حمایت جهان اسلام از بن لادن، موضع عراق علیه امریکا، موضع ایران علیه القاعده، همکاری پاکستان با ایالات متحده در خصوص القاعده، مشکلات پاکستان درباره مسلمانان آن کشور، استقرار نظامی امریکا در سرزمین‌های همسایه افغانستان، اظهار بن لادن که این جنگ، جنگ صلیبی است، اعتراض جهان اسلام نسبت به این اظهار نظر، شرح حضور نظامی امریکا در منطقه، سخن جرج بوش در خصوص جنگ با تروریسم در ۲۱ دسامبر، همراهی بلر در حمله علیه تروریسم، هشدار امریکا به همه احزاب سیاسی اسلامی، موضع گیری کشورهای اسلامی بر سر موضوع فلسطین، اعتراض مسلمانان درباره موضع امریکا علیه تروریسم اسلامی، مذاکره بوش و پوتین، قطع ارتباط عربستان با طالبان، عملیات آزادسازی افغانستان، خاتمه حملات هوایی امریکا در اول نوامبر و برآورد هزینه‌های جنگی، اعتراض مسلمانان و دستگیری رهبران آنها توسط دولت مشرف، آزادی‌های اجتماعی در افغانستان، سقوط کامل طالبان در ۱۳-۱۲ نوامبر، جستجوی خانه به خانه برای یافتن ملا عمر و بن لادن، آمدن ربانی به افغانستان و بالا بردن پوستر شاه مسعود، باز شدن سفارتخانه هادراکابل، اقدامات حامد کرزای هنگام جنگ و تلاش وی برای یافتن اعضای القاعده.

در فصل نهم، «ادامه جنگ با تروریسم»، مطالب زیر را می‌خوانیم: دومین هدف بغداد، انفجار بمب نزدیک پارلمان هند در دهلی توسط لشکر طیبه و جیش محمد، هند خواستار خلع ید این دو حزب اسلامی توسط واشنگتن شد، مباحثات بر سر کشمیر و جهاد پان اسلامی، اقدامات ژنرال مشرف در خصوص حصر و دستگیری رهبران احزاب تندروی اسلامی در موضوع کشمیر، تلاش مشرف برای از بین بردن نزاع شیعه و سنی، تأکید امریکا برای فرو نشاندن نزاع هند و پاکستان، فرو نشاندن آشوب‌های پراکنده در افغانستان، تشکیل کابینه حامد کرزای، فرو نشاندن بحران‌های مالزی، فیلیپین، اندونزی، سومالی و یمن، طرح حمله به عراق، بحث‌های اروپاییان بر سر جنگ با عراق، مذاکره با همسایگان عراق.

پی نوشت‌ها:

1. Neighbors, not Friend: Iraq and Iran After The Gulf wars
2. Sharing The Promised Land: A tale of Israelis and palestinians
3. Dictionary of The middle East
4. The middle East
5. Between marx and muhammad: The changing face of center of Asia

در حزب مجاهدین افغان و پیوند با برخی احزاب فلسطینی، تسخیر کابل توسط مجاهدان افغان در ۱۹۹۲، رودرویی کا.گ.ب. با پول و اسلحه سعودی و امریکا، پایان اقتدار شوروی در افغانستان، بعد از اقتدار شوروی، درگیری احزاب اسلامی در افغانستان با یکدیگر، ظهور القاعده، شرح اتفاقات بعد از تسخیر کابل ۱۹۹۲، قوت گرفتن القاعده و اقدامات اقتصادی آن، ورود ملا محمد عمر در جنگ علیه نجیب‌الله، اقدامات متعصبانه ملا عمر، فتوحات طالبان، موضع ایران علیه طالبان، اقدامات تروریستی القاعده، اقدامات امریکا علیه طالبان، طالبان در اوج قدرت، بررسی فتاوی القاعده، اقدامات طالبان علیه امریکا و غرب.

بخش سوم، تروریسم اسلامگرایی و پاسخ جهانی

این بخش شامل چهار فصل است: انفجار سفارتخانه‌های ایالات متحده: زنگ بیداری؛ شوک هشتاد دقیقه‌ای جهان و پاسخ جهانی؛ ادامه جنگ با تروریسم: حاکمیت پیش‌بینی نشده؛ خلاصه و نتیجه‌گیری.

در فصل هفتم، انفجار سفارتخانه‌های ایالات متحده، می‌خوانیم: انفجار بمب در ساختمان سفارتخانه امریکا در نایروبی هفتم اگوست ۱۹۹۸، بررسی تاریخچه عاملان بمب گذاری و پیوند آنها با طالبان، بررسی کشتن بن لادن توسط نمایندگان واشنگتن به دلیل دفاع ملی یا عملیات جنگی در سال ۱۹۷۴، اجرای عملیات زیرزمینی توسط همسایگان شمالی افغانستان با همکاری امریکا علیه القاعده در ۱۹۹۸، تحریم جهانی تروریسم در سراسر جهان، تز کلینتون علیه بن لادن، تز بن لادن در دفاع از اسلام، مخالفت ایران با طالبان و عکس العمل طالبان علیه ایران، مخالفت عقیدتی میان ایران و طالبان، بررسی روابط طالبان با عربستان سعودی و افشای کمک‌های سعودی به آنان، چهارم نوامبر ۱۹۹۸ اقامه دعوی علیه بن لادن، تعیین جایزه برای دستگیری بن لادن، اقدام به دستگیری بن لادن توسط امریکا در ۹ و ۱۰ اگوست ۱۹۹۹ با همکاری اسلام آباد، ممنوع الخروج شدن بن لادن، حضور طالبان در نزاع هند و پاکستان بر سر کشمیر، پادرمیانی امریکا در نزاع هند و پاکستان، شروع ریاست جمهوری جرج دبلیو بوش، بررسی‌های سیا در افغانستان و شناسایی عوامل القاعده و مقرهای آنان، همدستی امریکا و روسیه در موضوع القاعده، جست‌وجوی درآمدهای اقتصادی القاعده.

در فصل هشتم با عنوان شوک هشتاد دقیقه‌ای جهان و پاسخ جهانی می‌خوانیم: گزارش حملات القاعده به امریکا در یازدهم سپتامبر، تدارک جنگ علیه القاعده، مخالف‌ها و موافق‌ها در باره جنگ